

NJEMAČKA GOSPODARSKA KRIZA U OKVIRU SVJETSKOG GOSPODARSTVA

RAZVOJ I NAJSKORIJA BUDUĆNOST.*

UZALUDNO bi bilo i pokušati da se u uskom obliku jednoga članka — pa makar i u najzbijenijem obliku — dade bar kako tako iscrpljiv prikaz njemačke gospodarske depresije, njenih uzroka i njena razvoja. U slijedećim se dakle recima može raditi samo o tome, da se u glavnim crtama označi razvitak te krize. No odmah ističemo, da nam se valja obazreti i za drugim faktorima, jer se iz samih njemačkih poteškoća ne može potpuno razjasniti ta teška depresija. Radi silne gospodarske povezanosti koja danas vlada među narodima, imamo proučavajući njemačku krizu posla sa stotinu raznih uzroka i utjecaja. Označit ćemo samo najbitnije.

Dvije su tu vrste uzroka od najveće važnosti: jedni su internacionalni, drugi specifično njemački. Premda je teška kriza zahvatila Njemačku godinu i pò prije većine ostalih zemalja svijeta, i stoga se ta njemačka kriza čini na prvi pogled kao neki posebni slučaj za se, ipak su i internacionalni uzroci djelovali na Njemačku, a to je dovoljno jasno već iz one povezanosti njemačkog narodnog gospodarstva s ekonomskim prilikama drugih zemalja.

I. Internacionalni uzroci.

Među internacionalne uzroke, koji su pospješili njemačku krizu spada prekomjerna investicija i prekomjerna produkcija, mirovni ugovori i nagomilavanje kapitala.

Hiperinvesticija i hiperprodukcija. Na prvi bi se pogled pričiniilo, da je glavni razlog gospodarskog dezekvilibrija opća hiperprodukcija s jedne strane, a manjak kupovne snage s druge: tu prenatrpana skladišta i pomanjkanje robe, tako nezaposlenost, glad i bijeda. Stvar međutim nije ipak tako jednostavna. Istina postoji nerazmjjer, ali i taj nerazmjjer i sama hiperinvesticija samo su vanjski uzroci. Ne smijemo nipošto pustiti s vida dublje i zadnje uzroke krize, a ti imaju svoj korijen u čudorednom naziranju modernog ekonomista, kojega materijalistički i »kapitalistički« duh goni za bezobzirnim dobitkom, koji se ne plaši nikakova sredstva, ne osvrće nimalo na opće interese i narodno blagostanje, ne žaca se pače ni pretjerane spekulacije ni same prijevare.

* Donosimo ovaj prikaz njemačke krize, što ga je za »Život« napisao berlinski stručnjak g. K. Diederich. To dakako ne znači, da se uredništvo poklapa sa svim pojedinim izvodima g. pisca. (Nap. Uredništva).

Promatrajući stvar samo izvana, hiperprodukcija i hiperinvesticija se razvijaju po prilici ovako: svjetski rat donosi nekim zemljama, naročito Sjedinjenim Državama, ogromne dobitke. Silno nagomulavanje kapitala u Americi dovodi na koncu nužno do ekspanzije produktivnog aparata. S tom se izvanredno ubrzanom ekspanzijom podjednako razvija i tehnički napredak, a potiče ga i gone velike i bezbrojne prilike za zaslužbu te ogromne i neupotrebljene rezerve kapitala: doživljavamo u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu nečuvenu racionalizaciju na svim područjima. No tom fantastičnom usponu produktivne sposobnosti nika ne odgovara dovoljna tržišna i prodajna sposobnost.

U svim se zemljama i u svim granama, u nadi za što većom prodom i dobitkom, sa sredstvima najmodernije tehnike na vrat na nos sve »racionalizira«. Pri tome se nimalo ne uzimlje u obzir materijalno blagostanje cjelokupnoga naroda, nego se slijepo i kao očarano misli samo na svoje privatne gospodarske interese, a zaboravlja se na čovjeka — ekonomu. Posljedica te pretjerane i nerazborite racionalizacije jest nezdravo napuhivanje produktivne — i njenog korelata — kupovne sposobnosti. To se teško — još teže nego u Udruženim Državama — osvećuje u onim zemljama, koje su — ne vodeći računa o posve različitim prilikama, u kojima se nalazi američki kapital i američka proda — stale da se slijepo i neograničeno povode za Amerikom.

Posljedice se hiperinvesticije očituju u padanju cijena, i to prije svega kod sirovina. Zbog potpuno preuređene agrarne tehnike površina se obrađenog zemljišta silno povećala.¹ Prirod se užasno umnožio, ali ne u jednakom omjeru i potrošnja: cijene su morale nužno da panu. Tako je s pšenicom, a i s drugim agrarnim sirovinama, napose s javanskom sladornom trskom, vunom, pa i s marvogojstvom. Sve su te promjene dovele do opće agrarne krize, koja svojom napetošću i zamašitošću nimalo ne zaostaje za onom krizom u posljednjoj četvrti prošlog stoljeća. Ako uzmemo kao najviši uspon cijena 100, onda prema računanju berlinskoga Instituta za konjekturu pad cijena do kolovoza 1931. izgleda ovako:

 kod pšenice 65 po sto, kod kukuruza 38 po sto, kod kave 64 po sto, kod pamuka 65 po sto, kod vune 63 po sto, kod lana 74 po sto, kod govede kože 67 po sto, kod teleće kože 74 po sto, kod kaučuka 88 po sto.

I cijena je industrijalnih sirovina jako pala; tako na pr. bakra za 63 po sto, olova za 53 po sto, cinka za 58 po sto, kositra za 63 po sto; cijene su tih sirovina sada na najnižem stupnju sve tamo od god. 1895.

Posljedica tog katastrofalnog pada cijena jest jako umanjene kupovne snage kod zemalja, koje obiluju sirovinama. Da se spriječi daljnje opadanje tržišnih cijena stalo se čak i uništavati plo-

¹ Vidi o tom u *Životu*, 1931, str. 406.

dove: u Kanadi i Sjedinjenim Državama pšenicu, u Braziliji 22 milijuna vreća kave.

Međutim se u istoj mjeri, u kojoj opada kupovna snaga sirovinskih zemalja, umanjuje i broj kupaca industrijskih proizvoda. Načelo: »La baisse amène la baisse« ne vrijedi samo za burze. Budući da pad cijena industrijskih proizvoda ne ide usporedo s padom cijena kod sirovina, stoga je i izvoz iz industrijskih zemalja u agrarne stao naglo da nazaduje. To u industrijalnim državama još pogoršava i onako — zbog pretjerane produktivnosti — već slabu prođu, te ih sili da ograniče svoju produkciju, a to ograničenje opet uzrokuje nazadak vanjske trgovine, porast nezaposlenosti, opadanje kupovne snage i t. d. Nazadak je vanjske trgovine posješen i padom valute u važnim zemljama-kupcima: južnoj Americi, Australiji i Meksiku; napetim odnosajima u državama dalekoga Istoka, te konačno ruskim dumpingom, koji nastoji da si forsiranim izvozom pšenice, drveta i petroleja nabavi potrebnih deviza za svoju pjatiljetku, a time još više potresa i onako ugroženim svjetskim tržištem. Umanjena prođa na svjetskom tržištu, sili opet sa svoje strane da se još više ograniči produkcija,² a time uzrokuje novi porast nezaposlenosti. Na taj se način krug država, koje su uvučene u vrtlog krize svakim danom sve više širio, tako da danas obuhvaća sve zemlje pa i Francusku, koja je do nedavna vrijedila kao »otok konjunktura«. U drugoj četvrti 1931. opseg je vanjske trgovine na svijetu za 25.9 posto manji, nego u istom razdoblju prošle godine, i što dalje, sve više pada. Čitav taj razvoj slabi ili sasvim ubija svaku poduzetnost

•
•

Toliko o internacijonalnom djelovanju hiperinvesticije i hiperprodukcije. Da spomenemo još ukratko ostala dva internacijonalna uzroka: mirovne ugovore i nagomilavanje kapitala.

Nove države, koje su nastale iza svjetskoga rata, podigle su svoju industriju. Da je obrane od konkurencije inozemstva, zaštitiše je jakim carinama. Time je nastala hiperindustrijalizacija u novim državama, a povećano opadanje prođe, ograničenje produkcije, porast nezaposlenosti u starim industrijalnim državama: carinski dakle nasipi i hiperindustrijalizacija pripadaju biti današnje gospodarske nevolje; o trećem uzroku — nagomilavanju zlata u rukama nekih država — bilo je već govora u tom časopisu.³ Po poznatom švedskom ekonomu Gustavu Casselu posljedice su toga nagomilavanja zlata opće padanje cijena, ograničenje produkcije i nezaposlenost. Kako svjetsko gospodarstvo biva sve više uzdržano, utjerivaju Francuska i Sjedinjene Države zlato

² Proizvod svjetske industrije ima danas samo još 80,8% od proizvoda u god. 1928. a prema 1929. u kojoj je indeks industrijskih proizvoda viši za 7,8% od onoga u god. 1928. pokazuje nazadak od 27%.

³ Opširnije o tom vidi u *Životu*, god. 1931. str. 405. - 407, 410.

još u većoj mjeri, premda je u tim zemljama trgovanje gotovim novcem tako živo, da je prije nekog vremena američki zajam od 300 milijuna dolara, posuđen uz vanredno niske kamate od 3 $\frac{1}{2}$ % po sto pola sata iza prve potpisane ponude za 7 i $\frac{1}{2}$ puta bio nadmašen: t. j. 2 i $\frac{1}{2}$ milijarde dolara bijahu pripravljene da se posude uz kamate od 3 i $\frac{1}{2}$ po sto. Francuska nasuprot nije nikako spremna da daje zajmove, a da takav zajam ne bi spojila s političkim uslovima, što se svakako većim dijelom može pripisati mentalitetu francuskih bankira i bankovne politike. Izvoz kapitala ovih zemalja u dužničke države svakako ne dostaje, da se pokriju ma samo i kamate za zajmove, koje je država prije posuđila, a kamoli da povrh toga otplate svoje ratne dugove. Ako ne uspije, da se izgadi kriza nepouzdanja, koja je dosegla svoj vrhunac, mogu se očekivati najveće pogibli radi pogrešne razdiobe zlata.

Time smo nabrojili uzroke gospodarske krize. Svjetska gospodarska kriza, kakva je danas, pruža nam beznadnu sliku. Ispunja je duh nereda i rasapa. Sposobnost svjetske produkcije je tako enormno porasla, da može zadovoljavati najvećim zahtjevima čovječanstva, a unatoč znatno sniženim cijenama skapavaju od glada milijuni i milijuni, a sve kod punih žitnica. 25 milijuna je ljudi osuđeno na nezaposlenost i na najoskudniji minimum ekzistencije. Stotine haljada umire od gladi, dok se u isto vrijeme uništavaju životne namirnice u masama. Očitije se nije nikada pokazala disharmonija kapitalističkog sistema kao u doba najvećeg tehničkog savršenstva. Tko će se još čuditi, ako se postavi pitanje, da li uopće i postoji kriza u kapitalističkom sistemu ili kriza kapitalističkog sistema. Na to treba odgovoriti da je kapitalizam znao bolje nego ikoji gospodarski sistem ispuniti zapovijed Božju: pokoriti si zemlju, ali nije znao da svede podjelu dobara u prave kanale, jer — i sada smo opet u čudorednom području — njemu nije stalo do toga, da pošluci blagostanje svih narodnih zajednica, njemu je samo do vlastite, individualne sreće i blagostanja. Svijesno i konsekventno okrenuše red vrednota, sva inponderabilia u gospodarstvu zanijekaše i postaviše za princip samo ono, što se daje izraziti brojkama. Načelo o samo-zakonodavstvu gospodarstva i o njegovoj nezavisnosti od zakonitosti čudorednog i duševnog života postalo je osnovicom gospodarskog stjecanja, i ujedno je proglašena vjera u moć i silu. Mi dakle ne proživljavamo krizu kapitalističkog sistema nego krizu kapitalističkog duha, iz kojega je jedini izlaz kristianizacija gospodarskog života.

II. Specifično njemački uzroci.

Kako već prije spomenusmo njemačko je gospodarstvo bilo već prije oslabljeno i lišeno svih rezerva, kad ga je svjetska kriza pogodila svojim snažnim udarcima. Iz toga slijedi, da je njema-

čka kriza nešto posebno i da se je ne smije smatrati posljedicom poremećenog gospodarskog ravnotežja. K tome pridolaze uzroci, koji nijesu ekonomske naravi.

Njemački se narodni imetak, koji je god. 1913. iznosio 360 milijarda maraka, umanjio za sto milijarda, koje su se za vrijeme rata beskorisno ispucale u zrak. A primirje samo zahtijevalo je velike svote. Konačno donese versajski mir uz nove terete političku i gospodarsko rascjepljenje Njemačke. U posljednjem slučaju htjedoše pogoditi u živac industriju, koja je postala nekadašnjim saveznicima opasna. Jedan dio njemačke teške industrije sa lotarinškim rudnim središtem bude pripojen Francuskoj, a drugi u Gornjoj Šleskoj Poljskoj, a mineralima bogato Saarsko područje otkida se za 15 godina od Njemačke. Time je Njemačka i obzirom na sirovine postala ovisnom od inozemstva.

Njemačke reparacione obaveze uznemiruju i pooštravaju nesamo gospodarski položaj Njemačke nego i čitavog svijeta. Predočimo si slijedeće: Njemačka je nakon svršenog rata bila prisiljena, da sav svoj rad, koji je u ratno doba služio isključivo u vojničke svrhe, nakon rata prilagodi potrebama mira. Provađajući u djelo tu promjenu morala se je industrija preokrenuti, te se moralo odustati od svakog usavršavanja i modernizacije tih strojeva. Dakle, ovako inferiornom mašinerijom morala se je Njemačka takmiti sa inozemstvom, koje je obilovalo tehničko savršenim aparatom. A to nije bivalo uz jednake uvjete i uslove kao i prije rata. A sad se još iziskuje od tog okrvavljenog tijela tribut od 132 milijarde maraka. I to da se uzme iz Njemačkog gospodarstva! Da je to uopće moguće mora Njemačka pomoću stranoga kapitala nanovo dizati svoju industriju, da bude kadra, da uz sve ove obaveze: uz plaćanje kamata i amortizaciju glavnice još izbije čisti dobitak od 2 milijarde za plaćanje tributa, a da pritom ne dobije nikakve odgovarajuće vrijednosti.

Konkretnije to znači: Njemačka mora drugima besplatno dobavljati strojeve, ugljen, kemijske produkte, tekstilija i t. d. sve u vrijednosti od 2 milijarde; nadalje dohodak njemačkih željeznica od mjesec dana ide u reparacione svrhe. Ali najstrašnije pri tome jest, da Njemačka mora pokrivati ratne dugove i interalliranih država Sjedinjenim Državama. I uz to plaćati 50 po sto. K tome pridolazi još nešto: Zajmovi, koje su Sjedinjene države posuđivale saveznicima nijesu nikakvi produktivni krediti t. j. njima se nijesu stvarale nove vrednote, nego oni su služili isključivo uništenju drugih vrednota. I ako su reparacije pooštrile krizu i sa svim svojim posljedicama (povišenje poreza, produkcionih troškova, padanje kupovne snage, manjkavo stvaranje vlastitog kapitala i porast dugova u inozemstvu) otešćale ljudima život, ipak reparacije nijesu jedini faktor, koji bi ublažio krizu. Stoga ukinućem reparacija — premda je to condicio sine qua non — još ne će biti uklonjena svjetska kriza.

Promotrimo sada uzroke, koji postoje unutar Njemačke. Dva su faktora: nestašica kapitala, i porast produkcionih troškova.

III. Nestašica kapitala.

Ona se očituje u popuštanju kapitalnoga importa, koji se unatoč živahnog opticaja na inozemnim tržištima (usporedi 300 milijunski zajam Sjedinjenih Država), koji poradi opće krize nepouzdanja nije više oživio sve tamo od investicija za vrijeme racionalizacije. K tome pridolazi opadanje stvaranja vlastitog kapitala, koje proistječe iz suzivanja produkcije i smanjivanja nacionalnih dohodaka. A konačno i bijeg kapitala kao posljedica desperatnog političkog stanja, manjak pouzdanja, gospodarskih faktora prema državi i negodovanja zbog visokih poreza (do 48 po sto) u Njemačkoj. Računa se, da je otišlo 10 do 12 milijarda u strane zemlje. A to prouzrokuje opadanje porezne snage za državne financije, a za gospodarstvo povišene kamate, u korist vanjskog kapitala.

Nestašica kapitala sa svojim posljedicama bila bi već kadra, da dovede do povišenja produkcionih troškova. Ima tome i drugih razloga. Prije svega porast t. zv. fiksnih troškova, onda porezno opterećenje i previsoke monopolne cijene, koje nijesu išle uporedo sa padom svjetskih tržišnih cijena. Porast produkcionih troškova djelomice pooštrava rentabilitetnu krizu, budući da je ona uzrokom suzivanja produkcija, da ne kažemo obustavljanja svakog produktivnog rada.

Svi ti uzroci internacionalni i specifično njemački mogu nam predočiti neizmjernu kompliciranost momentanog gospodarskog položaja u Njemačkoj.

Od sviju država, koje se bave industrijom, doživjela je Njemačka najveće opadanje produktivnog rada. Indeks industrijalnih produkata upoređen sa svjetskim indeksom pao je god. 1928. za 19,2 %, a u augustu 1931. već za 32 %.

Sadašnja industrijska produkcija sličí onoj od god. 1909. Osobito izrazito je nazadovanje u industriji produkcionih dobara. Tu je pao indeks za 37 %.

Štupanj zaposlenosti obzirom na kapacitet radničkih sila iznosi samo 44 %, a mjereno na kapacitetu radnih sati samo 38 %. Broj nezaposlenih, koji primaju potporu narastao je na 4 i pol milijuna, te je dakle od lanjske godine za jedan i pol milijuna narastao. Od toga broja zapremaju okruglo 1 milijun mladi radnici. Nezaposlenost u tolikom stepenu ugrožava opstanak kulturnog života, a još više u političkom pogledu, jer se širi među masama ogorčenost te ih navraća na skrajnji radikalizam; time se pooštravaju socijalne opreke. To je za državu, u kojoj opadaju dohodi od katastrofalnog značenja. Tijeskom i bičem se mora raditi u jednu ruku prigušujući izdatke, a u drugu povišujući poreze. 8 i

pol % od svojih dohodaka mora da plati svaki, koji je ikako sposoban da zarađuje, za osiguranje nezaposlenih radnika.

Porazno je djelovala kreditna kriza. Slom austrijskog Kreditnog zavoda započeo je tu krizu. Sam je slom izazvao izvan Njemačke i Austrije, (koje su povezane novčanim obvezama) dojam, da je bankarstvo obiju zemalja ugroženo illiquiditetom. Nakon njemačkih izbora u septembru 1930 god. postalo je inozemstvo vrlo rezervirano u davanju novih kredita, te počelo opozivati kratkoročne kredite. Ujedno bježi kapital u strane zemlje. Hooverov prijedlog, da se za godinu dana obustave obveze, koje proistječu iz internacionálnih, političkih obaveza zaustavlja samo prolazno ovaj razvoj. Budući da si je Francuska kod izvedbe овога plana mnogo pridržavala, otezali su se pregovori. Strani novac, koji je bio na kratki rok posuđen, povlačio se je žurno. Tako se je od 12 milijardi ništa manje nego 3 i po milijarde susteglo njemačkomu gospodarstvu. Zadugo ne mogu banke odolijevati navali svojih vjerovnika. One će podleći u onaj momenat, kad publiku zahvati panika, te navali na banke u potražnji za svojim novcem. Kadno se 13. jula morala zatvoriti Danat banka, bila je vlada prisiljena, da zatvori slijedećeg dana sveukupne banke i da svim sredstvima podupre oštećene novčane institute, da se zapriječi daljne opadanje imetka. Slom velikih banki — da nije došla pomoć — doveo bi Njemačku na rub propasti. Da je u Njemačkoj uopće još moguće gospodarstvo, zasluga je katoličkog državnika njemačke vlade drž. kancelara dr. Brüninga, koji je u najkritičnijem momentu i drakonski stroгим odredbama znao očuvati mir. Ministarski su dogovori u Londonu doveli do toga, da se barem ne smiju opozvati novi krediti inozemstva i da još ne otkazani krediti pripadaju Njemačkoj.

Jedva je bila ova kriza donekle svladana, već su bili svijet i Njemačka uzbunjeni novim događajem, koji možda još jasnije od srpanjskih događaja osvjetljuje pogubni stadij, što ga je postiglo poremećeno svjetsko gospodarstvo: pad engleske valute. Za Njemačku je to značilo opet pogoršanje gospodarskog položaja, jer Engleska postade sada sposobnija za konkurenciju na dosadanjim njemačkim tržištima. Padanje je engleske valute zadalo silan udarac nadama u skorašnje rješenje svjetske krize. Samo s jednog stanovišta mogli bi biti engleski događaji poželjni: kad bi pridonijeli spoznaji gospodarske povezanosti naroda i političkih uzroka svjetske krize, te tako pospješili međusobno pouzdanje.

Upravo je ruglu izvrgnuto političko gospodarsko shvaćanje, ako usprkos neplaćanja dugova Francuska insistira na plaćanju nezaštićenog Young-a-zakazeta, koji iznosi za Njemačku 660 milijuna, ako se nadalje tih 660 mil. štano se moraju izbiti iz njemačkih državnih željeznica, i uplatiti u internacionálnu banku za plaćanje u Baselu, opet vraćaju Njemačkoj kao kredit. Francuska hoće time, da na vani dokumentira, da se ne će odreći svojih svetih prava na reparacije. Ovakovo držanje nikako ne pridonosi sredenju prilika, a također ni jaćanju međusobnog pouzdanja te je teška zapreka rješenju svjetske krize.

Njemačka vlada neprestano nastoji, da svojim naredbama najrigoroznije naravi odstrani nutarnjo-njemačke uzroke krize. Ostalo stoji do »Velike svjetske politike«. Prije svega radi se o međusobnom internacijonalnom zbliženju osobito s Francuskom. Zbliženje s Francuskom najnužniji je zahtjev, kojemu se za volju napustila njemačko-austrijska carinska unija i poradi kojega je Njemačka odustala od gradnje oklopnih krstaša, na koju je imala pravo po mirovnom ugovoru. Barem je dakle jedna strana pokazala ozbiljnu volju za zbliženjem. Jedina je Francuska — kako je to nedavno pokazala francuska potražnja zlata u Londonu i New Yorku — kadra, da spasi svijet od grčeva, u kojima se sada previja. Kako to Laytonov izvještaj naglašuje, potrebna je žurna pomoć, već u prvom naime dijelu godine 1932. mora se isplatiti 6 milijardi kratkoročnih kredita. Ako ne pođe za rukom, da se ovi pretvore u kredite dugoga roka i ako povrh toga ne uspije dobiti novih inozemnih zajmova za podignuće njemačkog gospodarstva, tada nije moguće omjeriti veličinu političkih i gospodarskih posljedica.

IV. Neizvjesna budućnost.

Nesiğurnost novčanog položaja tišti poput magle Njemačko gospodarstvo, koje je pod pritiskom smanjene konsumacije unutar zemlje upućeno na eksportna tržišta. Održanju eksporta stoje na putu razne zapreke: nedovoljan razvitak svjetske gospodarske konjektуре, nastojanje Engleske da sistematskim sniženim cijenama podigne svoju sposobnost internacijonalne konkurencije i trgovačko-političke mjere ostalog inozemstva.

Iza ogromnog gubitka narodnog imutka, koji je uslijedio iza srpanjskih događaja, pošla je Njemačka u susret sadašnjoj zimi, koja je od svih dosadanjih najteža, sa teretom od 23 i pol milijarde privatnih dugova, što ih ima da plati inozemstvu, sa vojskom od 5 milijuna radnika i sa katastrofalno palom kupovnom snagom. Sva nagađanja, kojima bi se mogla pogoditi prognoza, sada nijesu više moguća, poradi odviše komplikovanih prilika: jer izvangospodarski faktori mogu momentano osujetiti svaku brojčanu prognozu.

Ta potpuna nesiğurnost budućnosti tišti milijune ljudi, koji teško oskudijevaju i gube srčanost. Komogod čovjek pogleda, svuda opaža veliku bijedu i nestašicu. Djeca rastu bez ikakova tračka veselja i mnogi muževi, koji su osuđeni na besposlenost i nerad utječu se plinskom zavoru, koji ih »spasava« iz ovog zemaljskog pakla. Država sama nije kadra da odolijeva bijedi masa. Stoga je pozvala građanstvo na intenzivnu suradnju. Sve karitativne institucije treba da se mobiliziraju. Velikodušno se odazvalo ovom pozivu 1 i pol milijun pomagača: Državna željeznica i državna obrana. »Njemačka liga slobodne karitativne djelatnosti« započela je rad. Njoj se pridružiše 6 najvećih njemačkih karitativnih saveza, među njima i katolički karitativni savez. Lozinka

je: pomoći svima bez razlike stranaka i konfesija. Tako još u zadnjem času sja tračak nade onima, koji već očajavaju.

Križarski rat djelotvorne kršćanske ljubavi organizuje se u vrijeme najgoreg materijalizma. Stara kršćanska ljubav međusobnog potpomaganja oživljava i sačinjava bitni dio uputa, što ih je dao za katoličku karitas preuzv. biskup berlinski dr. Kristian Schreiber i za kojom se već mnogi povedoše. Nabava najnužnijih namirnica postizava se posebnim kolektama po obiteljima i kućama. Za nabavu životnih namirnica računa se na pomoć seljaka. Sakupljat će se i dijeliti i topla odjeća i gorivo. Napose će se pobrinuti za mladež, da se okani očajnih koraka, opačine i radikalizma.

Uporedo sa brigom oko materijalnog blagostanja ide briga za duhovne potrebe. Priređivanjem predavanja svake vrsti: duhovne obnove i ekzercicija, besplatnim dobavljanjem katoličkih novina nastoji ublažiti duševnu potištenost. Bilo bi poželjno, da ta karitativna djelatnost poluča sjajan uspjeh, a možda bi baš ta djelatnost doprinijela, da se izglade socijalne opreke, koje se sada jače nego ikada ispoljuju u Njemačkoj.

U toku našeg razlaganja često smo pokazali da se ponajviše radi o duševno-moralnoj krizi. Iz toga meteža ima samo jedan izlaz: Valja obračunati s grubim materijalizmom, koji je svijet strovalio u najveću bijedu, i povratiti se k pravim kršćanskim načelima. Na mjesto financijalnoga i političkog pritiska mora da nastupi socijalna pravednost. Mjesto međusobnog nepouzdanja mora da vlada ljubav. Mamona mora s prijestolja, uspostaviti se mora kraljevstvo Kristovo na zemlji. Iz svoje zaslijepljenosti i svoje udaljenosti od Boga mora čovječanstvo da se opet povraća svome Ocu, koji je na nebesima. Ono mora da se opet utječe Svemoćnomu i da ga obaspe svojim molitvama. Tada će i On svoju ruku osvetnicu povući sa ovog grešnog i zalutalog svijeta.